

KIS-870 – Ha damkanadus eo ar perag eus an amprestañ ?

(YBAN da GE – 14 03 06)

Diegi 'm eus d'ober gant *izoelektrek. Evit gwir ur santad n'eo ken, met dav lavarout n'hon eus ket amprestet kalz deveradoù *elektr-*. Ha damkanadus eo ar perag eus an amprestañ pe an anamprestañ ? Lavaret e vo dimp (da skouer) : “Perak ez amprestet *histereziz* ha ket *elektrohidrodinamek* ?” Diaes e ve din respont. Ha tidek eo a-benn ar fin, hag un displegadenn a ve a-zindan ?

(GE da YBAN – 20 03–19 04 06)

Kentoc'h eget klask respont war eeun d'an aters, e karfen savlec'hiañ hemañ, hag e savlec'hiañ ent damkanel end-eeun, goulenn da 'm zro : gant pe embregañ emañ e kendave an damkanañ desellet ? An embregañ eo a ren hon buhez e brezhoneg, hon afer abaoe dekvloaziadoù. Krediñ a ran spisaat : n'eo ket gouestlañ hon buhez d'ar brezhoneg a reomp — pezh a ve ur strishaat, un arlezadekaat anezhi —, met ar brezhoneg eo a ouestlomp d'hon buhez. En ur gumuniezh unyezh e ren an dud o buhez hep ma savfe aters ganto a-zivout o yezh : lodek eo houmañ en o buhez, ha kendeurel a ra d'ar ren pemdeziek anezhi. En hon degouezh dibarek, hini ur rouedadig vrezhonegerion a-strew en ur gumuniezh c'hallek, n'eo ket hon saviad ken rez d'ar reiz. Perak bezañ dibabet ar brezhoneg ? Ha ni dic'houest da respont estreget dre ur skalfad abegoù bouc'h hag arguzennoù goude taol, evit merzhout a-benn ar fin ez eo digantrevn an aters : sklaeriusoc'h ne vije ket reiñ ar perag eus hon embregadur eget respont d'an aters war an “dibab” a ra eus o yezh tud ur gumuniezh unyezh. Forzh pe vodelzh a ve d'an “dibab”, aze n'emañ ket an dalc'h, emañ er perzh a gemer ar yezh er vuhez. “Hor yezh a zibabomp dre ma vennomp he dibab¹”, a skrive Roparz HEMON eikont vloaz 'zo, haeradenn a

---

¹ *Breiz Atao*, Mezheven 1925 [sl. *Ur Breizhad oc'h adkavout Breizh*, eil emb., 1972, 130].

neuz youlelour a hepkore amforzh an aters, a heñche dreist holl etrezek un haeradenn voniekoc'h : “Hon buhez a renomp dre m'he renomp”, haeradenn gentañ na c'haller soliañ war hini all.

“Monsieur, il faut que je vive”, a arguze ur c'horker en ur astenn e zorn da METTERNICH ha hemañ a eilgerie : “Je n'en vois pas la nécessité.” Evel buhez ar c'horker, retvez dezhañ, deberzh d'an diplomat, eo ar yezh. Gouestlañ ar yezh d'hon buhez a dalvez kaout ar yezh, n'eo ket d'un araez deberzhek, met d'an organ retvezek eus hon buhez. Organegezh ar yezh a ra ne oufe an den displegañ ar perag a zo d'e yezh muioc'h eget diskleriañ ar perag a zo d'e vuhez.

Boas eur da zespizañ dre an arver ar c'hemm etre ar yezhoù bev hag ar yezhoù marv : en arver emañ ar re vev, e-maez arver eo aet ar re varv. Donoc'h e ranker mont : yezh vev un den zo organ retvezek e vuhez. Ar ger kentañ deluzet gant ar maban zo geur² e vuhez, digeriñ a ra an hent d'e yezh vev. Heñvel eo an doare ma stag ar galleger da zeskiñ brezhoneg pe latin ; yezh varv e chom ar brezhoneg keit ma ne zeu ket an deskad da eilpennañ e vonedigezh, keit ma ne baouez ket ar brezhoneg a vezañ ur voneg rakgraet ha ma ned a ket da zanvez geur e vuhez.

En eil palevarzh an 20^t kantved e teuas ar brezhoneg da vezañ organ retvezek an den perzhiat en e amzer. C'hoarvezet oa un dargenañ, na voe ket merzhet gant kalz tud, gant an diaraogerion o doa e brientet zoken — test an teir zestenn c'hallek verr³ ma ezrevelle François VALLÉE ha Meven MORDIERN ar poentoù forc'hiñ etre ar gramadegoù brezhonek ha gallek. Talvoud bras ar 45 pajennad-se, na gaver o c'hevatal e levr all ebet p'emañ daspugnet enno peurflourenn gramadeg an aozerion, ne guzh ket berrentez o

² Kinnig a ran envel *geur* (sl. La-09 262, La-17 174) ar bomm emdarzh, an eztaol digent, andon al lavar ; en e geñver e ra MERLEAU-PONTY anv a “*parole parlante*” (sl. La-17 228).

³ *Grammaire française et grammaire bretonne*, par F. VALLÉE et R. LE ROUX (18 p., Saint-Brieuc hep blizen, [? 1947]). François VALLÉE, *Notes de Grammaire bretonne. Suite et Complément à la brochure intitulée Grammaire française et Grammaire bretonne* (20 p., Saint-Brieuc, hep blizen). *Notes de Grammaire bretonne*, par F. VALLÉE, III (7 p., Saint-Brieuc, 1950). Dindan dalbenn an Association Bretonne e voe embannet an teir studienn ; an trede, skrivet e Mae 1949, a voe lennet e dibenn Gouere dirak Kendalc'h ar gevarzhe, goude marv an aozer c'hoarvezet d'an 3 Mezheven.

damkanañ, hemañ o taveiñ d'al linenn embregañ arstalek a oa o hini : gouestlañ o buhez d'ar brezhoneg ha kendrec'hiñ ar vrezhonegerion da virout o yezh dre bourchas dezho arguzennoù o prouiñ he dreistelezh :

“Comme on le comprendra facilement d’après ce tableau qui met en regard les deux grammaires, il y a là deux modes d’expression de la pensée très différents : le mode celtique et le mode latin, le premier en général plus précis et plus expressif que le second” (AVANT-PROPOS, p. 3).

“La langue bretonne, avec sa puissante personnalité celtique, est une valeur spirituelle, une valeur humaine de premier ordre. Pour la Bretagne, pour la France, pour l’humanité, préservons la langue bretonne !” (p. 9).

Hevelep galvadennoù da saveteiñ parlant toc'hor ar maezioù ne virjont ket outañ a vont da get. An “Tadoù” ne verzhent ket e oa aet ar brezhoneg da *zeberzh* e Breizh tra ma oa deuet ar galleg da *retvez*. Ne verzhent ket pergen edo ur brezhoneg all, tavantek ha birvidik, o tispakañ diouzh an dismantrou er gwashañ amveziadoù a c'hallfed empentiñ. Diwanet oa er bloavezhioù ugent gant un dornad tud yaouank “en dibabe dre ma vennent e zibab”. Ar bomm atahinus-mañ, heklev da werzenn SILESIUS⁴, a dremene evit ul lunienn stil, un daeadenn deluzet e fo ar yaouankiz ha ne voe ket meizet diouzhtu, gant ar re en eztaole zoken, an eilpennadur a verke. A-du gant ar boblañs e tilezent ar brezhoneg, war enep dezhi avat en en adc'hanent evel *retvez* o buhezioù. Diwar skouer VALLÉE koulskoude e talc'hent da welout eno un tun hep mui evit “dihuniñ o c'henvroiz”, ez intentent al lamm doareadel a sevenent evel un diforc'h kementadel da vezañ diverket dre ret pa zistrofe ar bobl d'he yezh. Hogen, e kemm ouzh VALLÉE a oa chomet stag e vuhez a-bezh ouzh strapenn ar brezhoneg, e oant pignet en ur vag na ouient ket da belec'h ez ae — pa 'z aent d'al lec'h m'o c'hase o buhez, o buhez hag ar yezh a oa e-barzh. E-doug dekvloaziadoù e tic'houezjont edont o tiorren ur yezh nevez. Skoazellet e voent d'e stadañ gant an digompren hag an distaol feuls a savas outo a-berzh o c'henvroiz, dreist holl a-berzh ar re a ouie petra eo ar brezhoneg⁵. War un dro e tizoloent un dra na ouie ket an distaolerion, eleze ne c'hell ur brezhoneg a

⁴ “Die Ros' ist ohn' Warum, sie blühet weil sie blühet” (sl. La-12 211).

⁵ E-touez ar bommoù azonusañ a seurt argarzhiiñ e venegin an estlammadenn klevet e 1964 a-zivout kentelioù SADED : “Emaint o tistrujañ ar brezhoneg !”, ivez an ali a embanne warlene ul lenneg a Vreizh-Izel : “Yezh Roparz HEMON eo skouer ar pezh ne zle ket ar brezhoneg bezañ.”

ouzer pep tra anezhañ nemet bezañ ur brezhoneg a 'n tremened, en degouezh an hini a oa o sammañ dirazo e donkad a yezh varv.

Ur yezh varv zo un aspadenn a lavar, un danvez stabil, ur vengleuz a zafar dien, testet, d'an imbourc'h. Ur yezh vev, anezhi danvez imbourc'hadus ivez moarvat, zo da gentañ ur bon loc'hañ etrezek lavar nevez, andien keit ma n'eo ket bet gwerc'helaet : emañ hi a-c'haoliad etre dien hag andien, etre beziat hag anveziat ; ur wareg eo etre beziat ha bezus. Gant gerioù all, e piaou ur vent na gaver mui er yezhoù marv : an ampar treadegel. An ampar treadegel eo a ra eus ar yezh ul lavar, eleze ul lec'h eskoriñ ha, kement-se eo burzhud ar yezh vev, ul lec'h eskoriñ da estreget al lavar ha d'al lavar war ar marc'had. Mar en deus ar brezhoneg nevez kemeret da von loc'hañ danvez ar brezhoneg aet da get, ma ne baouez ket a dennañ dafar eus ar mengleuzioù dindan heñcherezh ar yezhoniourion, ne baouez ket kennebeut a vezañ a-c'haoliad etre dien hag andien, a vont hep gouzout da belec'h ez a. Kement-se dreist pep tra a rebech dezhañ dalc'hiaded an diended, ar re a oar pezh eo ar brezhoneg, yezhoniourion 'zo en o fenn.

E 1975 ez alie ur yezhoniour da zisteurel Br. *amdroc'h* war zigarez ma oa aet da get ar c'hemeradur "tro-dro" en doa bet ar rakger *am-*⁶. E 1985 e kondaone yezhoniourion all dezneuziadur hBr. *odl* e Br. *eul* dre an abeg ma oa digomprenadus er c'heltiegoù all⁷ — div skouer etre kantadoù eus an dallentez ouzh an amplegad a ra eus ar yezh ul lavar, an ampar treadegel.

⁶ “[**amdroc'h**] [...] Néologisme (qui n'est pas antérieur à 1931) [...] compte tenu de l'inexistence de *am-* « circum » en breton la formation ne pourrait être comprise dans la langue populaire, que par *am-* restrictif ou négatif et elle signifierait « non coupé » ou « mal coupé »” Christian-J. GUYONVARC'H, *Dictionnaire étymologique du breton ancien, moyen et moderne*, fasc. 6 458. Notomp edo ar ger e GON.FB (1847) endeo er stumm *amdrouc'h*.

⁷ “through hypothetical reconstruction, obr. *odl* "signification", "meaning" has been made into a monster *eul, incomprehensible in any Celtic language !” Claude EVANS and Léon FLEURIOT, *A Dictionary of Old Breton – Dictionnaire du Vieux Breton – Historical and Comparative*, Foreword, Part II, 4. Da 1966 e sav reveziadenn gentañ Br. *eul* ; ul lec'h a bouez o deus bremañ ar ger hag e zevedadoù e lavar ar preder.

Evel m'emañ AAB o paouez lavarout din er pellgomz, ne c'hellomp nemet "respont dre an dazont"⁸. Rak n'omp ket armet evit respont er bremañ. Ar re a oar ent dien pezh eo ar brezhoneg a gomz adal ar beziat ha danvez stabil zo dindan o zreid, tra ma ne ouzomp ket nemeur eus ar yezh a labouromp da ziorren ha ma'z omp kondaonet da gomz adal ar bezus, an anveziat, an andien.

E se, pa ematersomp ha damkanadus eo ar perag eus an amprestañ, e tegouezhomp dirak un argraf amjestr dre benn ma n'eus a respont nemet adal load ar yezh anveziat e kerzhomp etrezek enni. An damkanañ hervez an daore boas da intent ar ger a ampleg da lankad kentañ an dodennañ darbennadoù. MARX, kent damkanañ an Istor a zodennas an darbennadoù ma loc'he diwarno, al labour, ar c'hevala, ar perc'hentiezh, h.a. Hogen damkanañ al lavar zo en e lankad kentañ damkanañ an dic'hallus ez eo dodennañ an anveziat ampleget gant an ampar treadegel.

Merkomp n'eus ket aze ur blegenn nemedennek. Pa zisklerier ez eo ar gomz perzh piaouel mab den, e tisklerfed kenkoulz all ez eo aoz mab den bezañ a-c'haoliad war ar bout hag an anvout, war an dien hag an andien, e berr ez eo an eskoriñ dezverk an den hag an erzerc'hadoù denel, en o zouez al lavar hag an arz. E se, damkanañ un ober denel zo kent pep tra damkanañ an ampar treadegel hag ar blein anveziat andodennadus anezhañ⁹.

Pell diouzhin neoazh dastum ez eo dic'hallus damkanañ hon yezhouriezh. Evit e ober avat e rankomp ijinañ hentennoù divoas, kemer hentoù treuz, *Holzwege*¹⁰ a ouzomp ne zifourkint ket war *reine Begriffe*¹¹ na war reolennoù hollek astennadus ent reizhiadek. Direet omp da chom e par deberzh an degouezhioù dibarek m'o devez ar chem, ar skiant voutin, ar skouarn ur roll kevatal da roll ar poell hag ar gouiziadur. Emdennet emañ ar banterenn frondek¹² en tu-hont d'an dremmwel ha fin ebet ne vez d'an hemolc'h.

---

⁸ Ha menegiñ doazhadell René CHAR : "À chaque effondrement des preuves le poète répond par une salve d'avenir", *Fureur et mystère* (1962), in *Œuvres complètes*, Pléiade, 1983, p. 167.

⁹ Sl. La-14 58-64.

¹⁰ Sl. La-16 116, n. 67.

¹¹ Sl. La-11 325.

¹² Sl. La-17 309.

Mar bez erlevioù da heuliañ e vint kentoc'h nac'hadek. Kemeromp da skouer an tamall “se n'eo ket brezhoneg” a c'hoarvez dimp dougen war skrid ur c'henvroad. War betra e vez soliet ? War an doare da sevel ar frazennoù ? da zeouezañ ar c'healioù ? da savlec'hiañ an ambredadoù el live-mañ live etre louter ha goubar ? E berr, war an devezout hervez ar spered latin pe hervez ar spered kelt, evit adkemer termennoù VALLÉE ha MORDIERN ? Boas eur da glevout *glizh ar beure* pe *ar glizh beure* ; koulskoude, en ul lavar resis, skiantel, e vior degaset marteze da gomz eus *ar glizh beurel*¹³, hag en degouezh e vo ar c'herienn-mañ ken “brezhonek” hag an div all, en desped d'al lenneion a damallo dezhi bezañ plaket diwar ar galleg. Rak n'eus ket un devezout latin hag un devezout kelt. An devezout zo tra al lavar ha n'eo ket tra ur yezh pe unan all. Moarvat e kaver en ur yezh loazioù na gaver ket en ur yezh all ; d'ar yezher eo da lakaat e yezh da c'henel an araezioù en deus ezhomm — d'o genel pe d'o amprestañ.

Evel just, evel nep yezh, ez eo dibar ar brezhoneg hag e zibarderioù n'int ket dargouezhek na distag an eil re diouzh ar re all : frammadur al lavarenn, da skouer, n'eo ket distag diouzh trevnad an orioù, diouzh hanren an araogennoù nag ivez diouzh dasparzh ar skoadoù hag an tonioù en distagadur¹⁴. Dalc'het emañ holl werc'heladurioù ur yezh gant ur rouedad ereoù bresk ha fiñvus hor bez ar skiant anezho n'eo ket dre savelañ ur boellouriezh a geñverioù aregel etre furmoù hag etre sterioù, met dre anglevoud ur gemez a ziazalc'hioù degouezhel etre durc'hadurioù hag etre eulioù. Un alberz eus hevelep kemez soutil a gaver damveneget gant MERLEAU-PONTY :

“Mar gallfed dewilchañ diouzh un hanc'herieg pezh a zisoc'h eus saveleannoù ar soniadurezh, eus tredizh ar yezhoù all, eus poellekaat ar c'hramadegourion, eus drevezadur ar yezh ganti he unan, e lakafed moarvat war wel en orin pep yezh ur reizhiad eztaoliñ berrek a-walc'h, hevelep neoazh ma ne ve ket titek envel gouloù ar gouloù mar galver noz an noz¹⁵.”

¹³ Sl. La-16 222.

¹⁴ Sl. La-17 171 hh.

¹⁵ “Si l'on pouvait défalquer d'un vocabulaire ce qui est dû aux lois mécaniques de la phonétique, aux contaminations des langues étrangères, à la rationalisation des grammairiens, à l'imitation de la langue par elle-même, on découvrirait sans doute à l'origine de chaque langue un système d'expression assez réduit mais tel par exemple qu'il ne soit pas arbitraire d'appeler lumière la lumière si l'on appelle nuit la nuit” *Phénoménologie de la perception*, Gallimard, 1945, 218.

Ne gav ket din e tleer rebech d'ar prederour bezañ taolet war ar yezhoù ur sell diasavek. An arroud berr a droan amañ ne brou ket ez intende evel digemm adalek “an orin” rouedad an diazalc’hioù kemezel stignet etre gwerc’heladurioù ur yezh. Evit a sell hon lenneion avat, digemm e fell dezho gwelout o brezhoneg — ha seul resoc’h d’o reiz eo e ober ma ren warnañ sonned ar yezhoù marv. Bremañ, ha ganto e tue VALLÉE pa enebe ur “*mode celtique d’expression de la pensée*” ouzh ur “*mode latin*”? Daoust ha gwirion oa eñ en e akt a reiz kelt? Evit kentrader ar brasañ dispac’h c’hoarvezet en istor ar brezhoneg ne c’halle *kelt* nemet bezañ ur skritell vrogar, diouzh giz e amzer, war ar yezh a ambrouge en he c’herzh treadegel ; ken anat eo ma ne oa mui e genvroiz evit “anaout o brezhoneg¹⁶” er yezh a zisoc’he eus e labour, ken anat eo dimp, pa sellomp ouzh oberenn VALLÉE, e vez rouedad diazalc’hioù kemezel ur yezh — he hevelepted — war zedro padek hag ez eo bezañ bev evit ur yezh mont d’un hevelepted nevez bemdez c’houlou.

Evit hon prepoz, an amprestañ, ez eo a bouez pennaenn fiñvusted an diazalc’hioù kemezel. “Ne c’haller ket lavarout pep tra e brezhoneg”, eme dalc’hiaded ar yezh sonnet — anzavadenn na vir ket outo a vezañ brell a-walc’h evit klask tarvañ ar brezhoneg arnevez¹⁷ dre veuziñ o idiom dindan an hanc’heriegoù gallek ha gwastañ diremed rouedad diazalc’hioù kemezel ar yezh. Sotoni dibardon, rak ken puilh eo loazioù ar brezhoneg ma c’haller e domanioù ’zo, hini an devezout pergen, tremen gant reiñ degemer d’ar menn-oziou hep mui — ha ni oar pegen lañsus e vez d’ar preder loc’hañ diwar gealioù hag ergrafoù dec’heriet dre zanvez ar yezh he unan. Ar riskl bepred gant an amprestañ furmoù allyezh eo krennañ war strujusted an diazalc’hioù kemezel, erlec’hiañ ouzh o durc’hadurioù dispis, o galloudezhioù, o bezusterioù gwerc’heladurioù spis ha strizh bet savelet dre ur yezh all.

En notenn-mañ end-eeun, muzuliomp ar paouraat e ve da hanc’herieg an devezout erlec’hiañ *logik*, *logikel* ouzh an daou gerentiad termenou luniet diwar *poell* ha *kemez*. Evit se, n’eo ket bet ezvevennet Br. *logik* : gantañ e vez graet e degouezhioù ’zo, nemet, dre berzh kenvezañs *poell* ha *kemez*, e c’hounez eno ur steriegezh nevez, disheñvel diouzh an hini en deus er yezhoù all.

¹⁶ Sl. La-17 244.

¹⁷ Aliezik e klever o devez renerion kelaouennoù nac’het embann pennadoù skrivet er yezh kempred en askont ma oant “e yezh SADED” pe “e yezh Preder” pe c’hoazh dre ma ne groltent ket gant “dibaboù yezh” o c’helaouenn.

Na zisfiziomp ket koulskoude betek re diouzh gwevnded hag euvrusted gwiad bividik diazalc'hioù kemezel ur yezh. Sellomp niver an hanc'herioù, an troioù kevreadurel zoken, bet koazhet gant ar brezhoneg a-hed ar c'hantvedoù.

En domanioù evel skiantoù an alvez ma vez arloet an devezout ouzh hennadoù louet, e vez gwell alies mirout evit an devezout loazioù piaouel ar yezh hag amprestañ divorc'hed deanvadoù allyezh pa n'int nemet skritelloù. Evel a ouzer, e kinnige VALLÉE hanc'herioù a orin keltiek evit envel ar spesadoù kimiek : *dourgan*, *trenkgan* pa reomp hiziv gant *hidrogen*, *oksigen*. Kement-mañ avat ne oufe bezañ ur reolenn. D'ar yezhour d'ober e zibab goude priziañ an holl barennoù o werc'hañ e pep degouezh unveziat. Lavarout a rez n'hon eus ket amprestet kalz deveradoù diwar ar gedrann etrevroadel *elektr-* ; an abegoù zo moarvat da glask diouzh lies diarsell : e-keñver son da gentañ, *tredan* o vezañ berroc'h ha kenedekoc'h eget *elektregezh* ; e-keñver deverañ, p'en dije an amprest eus *elektr-* sachet d'e heul amprest an holl gedrannoù kenstrollet gantañ : *elektroliz*, *elektromekane*, *elektrokutadur*, *hidroelektregezh*, h.a., hep kontañ lies termen a Ventawouriezh¹⁸ ; e-keñver ster ivez, pinvidikaet eo yezh ar Fizik dre ar vezañs eus an daou gerentiad hanc'herioù, an eil deveret diouzh *tredan*, egile diouzh *elektron*.

Mont dreist n'eo ket diskleriañ eur endalc'het da zamkanañ a-ziforc'h pep degouezh eus ar yezhouriezh — kement-se a ouzomp endeo pell 'zo dre hon labour pemdeziek : bewech ma tisplegomp hon abegoù da ginnig an diskoulm-mañ diskoulm ez ouzhpennomp un mellad nevez da zamkanerezhioù ar yezhouriañ. Pezh on bet degaset da zizoleiñ, ha da brouiñ a gredan, dre aozañ an notenn-mañ eo ne c'hell ket damkanerezhioù ar yezhouriañ, en o zouez hini an amprestañ, bezañ hollek na reizhiadek.

Mard an betek penn va mennoz, e lavarin ez eo *praksiz* (damkan-embreg) an diorren yezh lodek en arz ar skrivagner. Ar reolennoù o deus ar yezhour hag ar barzh d'ober outo zo evel ar straedoù en ur gêr, an tu a roont da zilec'hiañ eus ur penn d'ur penn all anezhi. Karourion Brest a stign warni pep a rouedad ereoù sotuil ; dre an anlouerañ¹⁹ ez eskor pep a gemez a zo war un dro genezh ar gêr ha genezh pep hini eus he c'harourion. Heñvel dra, dre arz ar skrivagnerion ez

¹⁸ Penaos da skouer sevel diwar-bouez amprestoù geriadet anvad ar ventad $L^{-2}Q$, Gl. *densité électrique surfacique* ? Br. **douester elektrek surfakek* a ve un dec'heriad ken laosk hag an anvad gallek, tra ma 'z eo Br. *tredander gorreel* ken kevazas hag an atalad mentawouriel, sl. La-06 43-56, 56 pergen.

¹⁹ Sl. La-14 121-125, 125 pergen.

eskor en o yezh pep a gemez a zo war un dro genezh ar yezh²⁰ ha genezh pep skrivagner.

---

²⁰ Anat eo ne gomzan ket eus “genezh ar yezh” — *le génie de la langue* — keal soliadet (distaolet a du ’rall gant ar yezhoniourion o unan en abeg d’e zispisted) a glasker drezañ savelañ ur reizhiad keñverioù kevadegel hep ma ved evit merkañ etre petra ha petra en o stigner.